

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету управління,
адміністрування та туризму

Євгеній РУДНІЧЕНКО

01.09.2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Громадянське суспільство

Назва

Галузь знань – В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність – В2 Дизайн

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма – Дизайн інтер'єру та меблів

Мова навчання – українська

Шифр дисципліни – ОЗП.05   **Обсяг дисципліни** – 4 кредити ЄКТС

Статус дисципліни: обов'язкова (загальної підготовки)

Факультет – Управління, адміністрування та туризму

Кафедра – Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин					Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
			Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Самостійна робота, в т.ч. ІРС			Залік	Іспит
					Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття					
Д	1	2	4	120	50	16		34	70			+	

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Дизайн інтер'єру та меблів» за спеціальністю В2 Дизайн

Робоча програма складена Ушоби д-р. екон. наук, проф. Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ

Схвалена на засіданні кафедри Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Протокол від 29.08.2025 р. № 1 Зав. кафедри Ушоби Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою факультету управління, адміністрування та туризму

Голова вченої ради факультету Євгеній РУДНІЧЕНКО

2 ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Посада	Назва факультету	Підпис	Ініціали, прізвище
Завідувач кафедри хімії та хімічної інженерії, канд. техн. наук, доц.	Факультет технологій і дизайну		Ельвіра БАЗИЛЮК
Гарант освітньо-професійної програми, канд. техн. наук, доц.	Факультет технологій і дизайну		Галина ОЛІЙНИК
Декан	Факультет технологій і дизайну		Тетяна ІВАНШЕНА

3 ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Забезпечення демократичних перетворень в Україні, удосконалення системи державного управління, наближення його до реальних потреб громадян, запровадження європейських принципів урядування, підвищення якості управлінських послуг, що надаються органами влади, вимагає наявності розвинутого громадянського суспільства, основою якого є відповідні інститути (громадські організації, політичні партії, професійні спілки тощо). Необхідною умовою для існування громадянського суспільства є створення ефективних та результативних механізмів взаємодії з органами влади, які б не лише декларували можливість участі громадськості у виробленні та реалізації державної та місцевої політики, а також забезпечували б урахування громадської думки та відповідність діяльності органів влади очікуванням громадськості.

Дисципліна «Громадянське суспільство» передбачає вивчення процесу становлення та еволюції громадянського суспільства в Україні, визначення ролі держави у формуванні демократичного суспільства, забезпечення сталого розвитку, управління інноваційним розвитком, становлення та розвитку ринкової економіки. Дисципліна має міждисциплінарний характер, є складовою обов'язкової частини дисциплін загальної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю В2 «Дизайн» за освітньо-професійною програмою «Дизайн інтер'єру та меблів»

Пререквізити: культура мовлення та ділове спілкування (ОЗП.02); іноземна мова за професійним спрямуванням (ОЗП.03)

Постреквізити: базова загальновійськова підготовка (теоретична підготовка) (ОЗП.07.1); основи патріотичної, психологічної підготовки та першої домедичної допомоги (ОЗП.07.2); переддипломна практика (ОФП.17); кваліфікаційна робота (ОФП.18)

Відповідно до освітньо-професійної програми «Дизайн інтер'єру та меблів» дисципліна має забезпечити:

- **загальні та спеціальні компетентності:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну, або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів дизайну та характеризується комплексністю та невизначеністю умов (ІК); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 4); цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК.07); здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 8); здатність зберігати та примножувати культурно- мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК.09); здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недобросовісності (ЗК 10); здатність ідентифікувати себе як громадянина України, здійснювати психологічну саморегуляцію та заходи щодо забезпечення безпеки й надання домедичної допомоги (УК 2);

- **програмні результати навчання:** вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово з професійних питань, формувати різні типи документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного і писемного мовлення (ПРН.2); знати надбання національної та всесвітньої культурно-мистецької спадщини, розвивати екокультуру засобами дизайну (ПРН.13); використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні, практики (ПРН.14); уміти характеризувати українську національну ідентичність та її ознаки, використовувати способи та методи психологічної саморегуляції й допомоги, засоби забезпечення безпеки/самобезпеки в умовах надзвичайних ситуацій, надавати домедичну допомоги. (ПРН22).

Мета дисципліни. Формування особистості фахівця, здатного вирішувати типові та складні завдання механізму функціонування громадянського (демократичного) суспільства та його інститутів, визначення місця і ролі публічної влади (правової держави) у процесі становлення громадянського суспільства, ознайомлення з основами та принципами взаємовідносин громадянського суспільства та держави та умов сталого розвитку, а також використовувати у

виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань.

Предмет дисципліни. Механізм функціонування громадянського суспільства та його інститутів в умовах трансформаційних змін економічної системи, становлення та розвитку демократичної держави.

Завдання дисципліни. Надати базові знання про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку громадянського (демократичного) суспільства у світі та в Україні; набуття вмінь аналізувати та оцінювати сучасну політичну практику та місце органів місцевого самоврядування, громадських організацій у соціально-політичних процесах.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має: *усвідомлювати* цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства; *реалізувати* свої права і обов'язки як члена демократичного суспільства; *характеризувати* ефективність партнерських відносин органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських організацій; *визначати* базові цінності інститутів громадянського суспільства та роль організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку країни; *оцінювати* результативність та ефективність сталого розвитку громадянського суспільства в умовах соціально-економічних змін.

4 СТРУКТУРА ЗАЛКОВИХ КРЕДИТІВ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин, відведених на		
	Денну форму		
	Лекції	Практичні заняття	СРС
1. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Моделі громадянського суспільства	2	4	7
2. Громадянське суспільство і демократія		2	7
3. Теорії суспільного вибору	2	4	7
4. Демократія, політична свобода та економічний порядок	2	4	7
5. Державне регулювання та становлення правової держави	2	4	7
6. Соціалізація громадянського суспільства	2	4	7
7. Інтелектуальна активність громадянського суспільства	2	4	7
8. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку	2	4	7
9. Добросесність та антикорупційна діяльність інститутів громадянського суспільства	2	2	7
10. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності		2	7
Разом години за семестр	16	34	70

5 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1 Зміст лекційного матеріалу

Перелік лекцій для студентів денної форми здобуття освіти

№ лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	К-ть год.
1	<p>Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Моделі громадянського суспільства</p> <p>Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства.</p> <p>Античні ідеї про громадянськість та свободу. Цінності громадянського суспільства в працях середньовічних мислителів. Епоха Відродження та концепції громадянського суспільства. Громадянське суспільство у політичних ідеологіях: лібералізм, соціал-демократія. Громадянське суспільство та комунікативні теорії. Місце громадянського суспільства у ідеологіях переходу до демократії.</p> <p>Функціональні моделі громадянського суспільства. Національні особливості громадянських суспільств. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі. Вплив процесів трансформації на форму громадянських суспільств. «Наздоганяюча модель» розвитку і виникнення громадянського суспільства. Громадянське суспільство як умова свободи й демократії. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні</p> <p>Літ.: [1, с.8-31; 56-77; 2, с.6-23; 43-54; 3, с.13-31; 4, с.69-85; 144-210; 9; 12, с.19-23; 13; 16; 19; 23, с.9-83; 25; 26]</p> <p>Громадянське суспільство і демократія</p> <p>Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію. Моделі демократії.</p> <p>Літ.: [1, с.100-118; 2, с.66-77; 9; 11, с.7-11; 47-53; 12, с.27-31; 52-57; 13; 16]</p>	2
2	<p>Теорії суспільного вибору</p> <p>Основи теорії суспільного вибору. Методологія дослідження Дж.Б'юкенена. Теорія суспільного вибору Дж. Бреннана, Д. Мюллера, У. Нісканена, М. Олсона, Г. Таллока, Р. Толлісона</p> <p>Суспільний вибір в умовах прямої демократії. Правило одностайності. Правило більшості. Модель медіанного виборця. Теореми Мея, Рея-Тейлора</p> <p>Суспільний вибір в умовах представницької демократії. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Система пропорційного представництва. Феномен раціонального ігнорування. Концепція політичного ділового циклу. Парадокс вибору</p> <p>Політична конкуренція та формування коаліційних урядів. Політична рента. Теорія пошуку ренти. Стратегічне голосування. Модель мінімально виграної коаліції. Модель мінімально пов'язаних коаліцій. Маніпулювання.</p> <p>Літ.: [18, с.3-12; 19; 21, с.97-131; 22, с.51-58]</p>	2
3	<p>Демократія, політична свобода та економічний порядок</p> <p>Поняття та умови функціонування демократії. Демократія як система збалансування сил та інтересів. Демократія та політичні організації. Економічна демократія. Демократичні та деспотичні форми правління. Політичні системи. Моделі політичних партій. Роль політичних партій в розвитку демократії.</p> <p>Політичні та правлячі сили. Політична влада. Концепції політичної влади. Соціальна влада. Легітимність політичної влади. Принципи розподілу влади.</p> <p>Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність та вплив політичних партій на демократію.</p> <p>Групи спеціальних інтересів. Типи груп інтересів. Лобізм та його види.</p> <p>Бюрократія як наукова категорія: суть, ознаки та атрибути бюрократії. Принципи бюрократії. Види та типи бюрократії.</p> <p>Економіка бюрократичних структур та адміністративний ресурс. Способи використання адміністративного ресурсу. Методи боротьби з адміністративним ресурсом. Бюрократичне благо. Модель Нісканена.</p> <p>Літ.: [2, с.54-66; 11, с.40-47; 53-73; 12, с.49-52; 79-89; 13; 16; 21, с.127-131]</p>	2

4	<p>Державне регулювання та становлення правової держави</p> <p>Теорії державного регулювання та наукові концепції функціонування державного сектора.</p> <p>«Провали» ринку, «провали» держави. Державне регулювання як основна функція державного управління економікою. Цілі державного регулювання економіки. Форми та методи державного регулювання економіки.</p> <p>Поняття і роль правової держави. Поняття прав людини. Сучасні дискусії щодо прав людини. Права та свободи. Права та відповідальність громадянина. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини.</p> <p>Літ.: [1, с.77-100; 2, с.118-140; 12, с. 23-27; 33-38; 17, с.37-86]</p>	2
5	<p>Соціалізація громадянського суспільства</p> <p>Соціалізація громадянського суспільства. Соціальна структура суспільства. Ринок праці: суть, функції, структура та інфраструктура.</p> <p>Соціальна політика та її складові. Моделі соціальної політики. Критерії держави добробуту.</p> <p>Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем. Гармонізація інтересів соціальних партнерів. Моделі соціального партнерства.</p> <p>Нерівність та бідність: значення та способи оцінки. Коефіцієнт Джині. Крива Лоренца. Абсолютна та відносна бідність. Децильний коефіцієнт.</p> <p>Перерозподіл та справедливість. Функції суспільного добробуту: утилітаристська функція, егалітарна функція, роулсіанська функція, функція суспільного добробуту Ф. Ніцше, лібертаріанська функція.</p> <p>Літ.: [10, с. 178-187; 235-244; 12, с.123-134; 17, с.113-139; 157-168; 27]</p>	2
6	<p>Інтелектуальна активність громадянського суспільства</p> <p>Інтелектуальний капітал у національному та міжнародному вимірах. Функції інтелектуального капіталу. Складові інтелектуального капіталу. Індекс людського розвитку та методика його визначення.</p> <p>Поняття та функції громадської думки. Громадська думка як соціальний інститут. Інституціоналізація громадської думки. Критерії взаємодії влади і громадської думки.</p> <p>Сутність та види інтелектуальної власності. Становлення та розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності. Методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Інститути захисту інтелектуальної власності.</p> <p>Розвиток електронної демократії в Україні. Вплив цифровізації на формування цифрових компетентностей суб'єктів громадянського суспільства. Штучний інтелект.</p> <p>Літ.: [8, с. 14-22; 44-77; 114-144; 194-218; 9; 11]</p>	2
7	<p>Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку</p> <p>Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. Інститути соціальної відповідальності. Види соціальної відповідальності. Теорія зацікавлених сторін.</p> <p>Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства. Види соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства.</p> <p>Соціальна відповідальність держави.</p> <p>Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності. Базові моделі соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва. Моделі корпоративної соціальної відповідальності та їх аналіз.</p> <p>Екологічна компонента соціальної відповідальності. Екологічна відповідальність бізнесу.</p> <p>Літ.: [2, с.140-149; 10, с.20-51; 24, с. 40-60; 65-80; 102-130]</p>	2
8	<p>Доброчесність та антикорупційна діяльність інститутів громадянського суспільства</p> <p>Доброчесність та шляхи її дотримання.</p> <p>Поняття та визначення корупції. Основні концепції антикорупційної політики України. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації.</p> <p>Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики. Аналіз громадських інституцій запобігання та виявлення корупції в Україні.</p> <p>Система заходів із запобігання корупції.</p> <p>Літ.: [7, с.7-16; 41-64; 155-170; 190-196; 20]</p>	2

	<p>Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності</p> <p>Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Глобальні проблеми людства. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства.</p> <p>Витоки та процес європейської інтеграції. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції.</p> <p>Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації.</p> <p>Літ.: [1, с.202-212; 2; 4; 15]</p>	
Разом		16

5.2. Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів *денної* форми здобуття освіти

№ з/п	Тема практичного заняття, їх зміст	К-ть год.
1	<p>Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Моделі громадянського суспільства</p> <p>1. Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства.</p> <p>2. Інститути громадянського суспільства.</p> <p>3. Історичні етапи формування та розвитку громадянського суспільства</p> <p>Літ.: [1, с.8-31; 56-77; 2, с.6-23; 43-54; 3, с.13-31; 4, с.69-85; 144-210; 9; 12, с.19-23; 13; 16; 19; 23, с.9-83; 25; 26]</p>	2
2	<p>Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Моделі громадянського суспільства</p> <p>1. Функціональні моделі громадянського суспільства.</p> <p>2. Національні особливості громадянських суспільств. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі.</p> <p>3. «Наздоганяюча модель» розвитку і виникнення громадянського суспільства.</p> <p>4. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні.</p> <p>Літ.: [1, с.8-31; 56-77; 2, с.6-23; 43-54; 3, с.13-31; 4, с.69-85; 144-210; 9; 12, с.19-23; 13; 16; 19; 23, с.9-83; 25; 26]</p>	2
3	<p>Громадянське суспільство і демократія</p> <p>1. Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії.</p> <p>2. Демократичні інститути. Конституція та її призначення.</p> <p>3. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах.</p> <p>4. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію.</p> <p>5. Моделі демократії</p> <p>Літ.: [1, с.100-118; 2, с.66-77; 9; 11, с.7-11; 47-53; 12, с.27-31; 52-57; 13; 16]</p>	2
4	<p>Теорії суспільного вибору</p> <p>1. Основи теорії суспільного вибору.</p> <p>2. Аналіз теорії суспільного вибору Дж. Бреннана, Д. Мюллера, У. Нісканена, М. Олсона, Г. Таллока, Р. Толлісона</p> <p>3. Суспільний вибір в умовах прямої демократії.</p> <p>4. Правило одностайності. Правило більшості.</p> <p>5. Модель медіанного виборця. Теореми Мея, Рея-Тейлора</p> <p>Літ.: [18, с.3-12; 19; 21, с.97-131; 22, с.51-58]</p>	2
5	<p>Теорії суспільного вибору</p> <p>1. Суспільний вибір в умовах представницької демократії.</p> <p>2. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Система пропорційного представництва.</p> <p>3. Феномен раціонального ігнорування. Концепція політичного ділового циклу. Парадокс вибору</p> <p>4. Політична конкуренція та формування коаліційних урядів. Політична рента. Теорія пошуку ренти.</p>	2

	<p>5. Стратегічне голосування. Модель мінімально вигранної коаліції. Модель мінімально пов'язаних коаліцій. Маніпулювання. Літ.: [18, с.3-12; 19; 21, с.97-131; 22, с.51-58]</p>	
6	<p>Демократія, політична свобода та економічний порядок</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Демократія та політичні організації. Економічна демократія. Демократичні та деспотичні форми правління. 2. Політичні системи. Моделі політичних партій 3. Політичні та правлячі сили. 4. Політична влада. Соціальна влада. Легітимність політичної влади. Принципи розподілу влади. 5. Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Літ.: [2, с.54-66; 11, с.40-47; 53-73; 12, с.49-52; 79-89; 13; 16; 21, с.127-131] 	2
7	<p>Демократія, політична свобода та економічний порядок</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Групи спеціальних інтересів та їх типи. Лобізм та його види 2. Бюрократія як наукова категорія: суть, ознаки та атрибути бюрократії. 3. Принципи бюрократії. Види та типи бюрократії. 4. Економіка бюрократичних структур та адміністративний ресурс. Способи використання адміністративного ресурсу. 5. Методи боротьби з адміністративним ресурсом. Бюрократичне благо. Модель Нісканена. Літ.: [2, с.54-66; 11, с.40-47; 53-73; 12, с.49-52; 79-89; 13; 16; 21, с.127-131] 	2
8	<p>Державне регулювання та становлення правової держави</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теорії державного регулювання та наукові концепції функціонування державного сектора. 2. «Провали» ринку, «провали» держави. 3. Державне регулювання як основна функція державного управління економікою. Цілі державного регулювання економіки. 4. Форми та методи державного регулювання економіки. Літ.: [1; с.77-100; 2, с.118-140; 12, с. 23-27; 33-38; 17, с.37-86] 	2
9	<p>Державне регулювання та становлення правової держави</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття прав людини та етапи формування і розвитку доктрини універсальних прав та свобод людини. 2. Права і свободи людини та відповідальність держави за їх дотримання, гарантування та захист. 3. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини. 4. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини. Літ.: [1; с.77-100; 2, с.118-140; 12, с. 23-27; 33-38; 17, с.37-86] 	2
10	<p>Соціалізація громадянського суспільства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціалізація громадянського суспільства. 2. Соціальна політика та її моделі. 3. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Літ.: [10, с. 178-187; 235-244; 12, с.123-134; 17, с.113-139; 157-168; 27] 	2
11	<p>Соціалізація громадянського суспільства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність. 2. Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем. 3. Нерівність та бідність: значення та способи оцінки. 4. Перерозподіл та справедливість. Функції суспільного добробуту. Літ.: [10, с. 178-187; 235-244; 12, с.123-134; 17, с.113-139; 157-168; 27] 	2
12	<p>Інтелектуальна активність у громадянському суспільстві</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інтелектуальний капітал у національному та міжнародному вимірах. Складові інтелектуального капіталу. Індекс людського розвитку та методика його визначення. 2. Поняття та функції громадської думки. Громадська думка як соціальний інститут. Критерії взаємодії влади і громадської думки. 3. Політична культура як системоутворюючий фактор розвитку громадянського суспільства. 4. Функції політичної культури. Типологія політичної культури. Моделі політичної культури. Літ.: [8, с. 14-22; 44-77; 114-144; 194-218; 9; 11] 	2
13	<p>Інтелектуальна активність у громадянському суспільстві</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та види інтелектуальної власності. Становлення та розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності. 2. Методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності. 3. Інститути захисту інтелектуальної власності. 4. Розвиток електронної демократії в Україні. 	2

	5. Вплив цифровізації на формування цифрових компетентностей суб'єктів громадянського суспільства. Штучний інтелект. Літ.: [8, с. 14-22; 44-77; 114-144; 194-218; 9; 11]	
14	Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку 1. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. 2. Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства. 3. Соціальна відповідальність держави. Літ.: [2, с.140-149; 10, с.20-51; 24, с. 40-60; 65-80; 102-130]	2
15	Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку 1. Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності. 2. Екологічна компонента соціальної відповідальності Літ.: [2, с.140-149; 10, с.20-51; 24, с. 40-60; 65-80; 102-130]	2
16	Доброчесність та антикорупційна діяльність інститутів громадянського суспільства 1 Доброчесність та шляхи її дотримання. 2 Поняття та визначення корупції. Основні концепції антикорупційної політики України. 3 Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації. 4 Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики. 5 Аналіз громадських інституцій запобігання та виявлення корупції в Україні. 6 Система заходів із запобігання корупції. Літ.: [7, с.7-16; 41-64; 155-170; 190-196; 20]	2
17	Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності 1. Поняття інтеграції та глобалізації. Глобальні проблеми людства. 2. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення. 3. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства. 4. Витоки та процес європейської інтеграції. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів. 5. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції. 6. Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право. 7. Урядові і неурядові міжнародні організації. Літ.: [1, с.202-212; 2; 4; 15]	2
Разом		34

5.3. Зміст самостійної (індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів *денної* форми здобуття освіти полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу, підготовці до виконання практичних робіт, тестування з теоретичного матеріалу, виконанні індивідуальних домашніх завдань тощо.

Обсяг самостійної роботи з дисципліни «Громадянське суспільство» становить 70 годин. Вона включає:

- опрацювання теоретичного матеріалу;
- самостійного опрацювання окремих тем та питань;
- підготовка до практичного заняття (усного опитування) виконання індивідуального домашнього завдання;
- виконання індивідуального домашнього завдання;
- підготовка до поточного тестового контролю;
- підготовка до проведення контрольних заходів (написання контрольної роботи тощо).

Зміст самостійної роботи студентів *денної* форми здобуття освіти

Номер тижня	Вид самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю	4
2	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Підбір матеріалів, опрацювання літературних джерел для виконання індивідуального домашнього завдання.	4
3	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
4	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю	4
5	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного тестового контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
6	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Тестовий контроль Т.1-5	4
7	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	5
8	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю.	4
9	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
10	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
11	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
12	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
13	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Виконання індивідуального домашнього завдання	4
14	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного тестового контролю.	4
15	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Підготовка до здачі індивідуального домашнього завдання	5
16	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю	4
17	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Підготовка до контрольної роботи т.1-10 Тестовий контроль Т.6-10	4
Разом		70

На самостійне опрацювання студентів виносяться визначені у методичних рекомендаціях до практичних занять та самостійної роботи питання з кожної теми. Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням індивідуального завдання здійснюється викладачем згідно з розкладом консультацій у позаурочний час.

Вимоги до виконання індивідуального домашнього завдання (для студентів денної форми здобуття освіти) викладені в Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни.

6 ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій та методів, зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами та з використанням комп'ютерних інформаційних технологій, наочних методів (слайдів), пояснення, бесіди; практичні заняття – з використанням ситуацій вправ, дискусій, ігрових технологій і мають за мету – набуття студентами практичних навичок з аналізу процесів становлення та розвитку громадянського (демократичного) суспільства та його інститутів в країні та світі, вивчення можливостей реалізувати свої права і обов'язки як члена вільного демократичного суспільства, набуття вмінь аналізувати результати функціонування національної економіки та оцінювати ефективність соціально-економічної політики держави та умов сталого розвитку.

Використання навчальних технологій (ігрові активності) для активізації процесу здобуття освіти

Тема	Практичне застосування навчальних технологій (ігрові активності)
Тема 2 Громадянське суспільство і демократія	1. «Прогулянка галереєю» щодо розуміння принципів демократії 2. Консультації з громадськістю
Тема 3 Теорії суспільного вибору	Дебати: наскільки широким може бути право на свободу вираження та об'єднань
Тема 4 Демократія, політична свобода та економічний порядок	Вправа - «Які функції політичних партій?»
Тема 5 Державне регулювання та становлення правової держави	1. Людський барометр. Скільки влади повинен мати уряд? 2. Визначення прав людини
Тема 6 Соціалізація громадянського суспільства	1. Семінар Сократа. Який Ви тип громадянина? 2. Медіація
Тема 7 Інтелектуальна активність громадянського суспільства	1. Вправа з цифрової грамотності «Відповідальне споживання інформації у цифрову епоху» 2. Континуум. Розуміння права на недоторканість приватного життя у цифровій сфері
Тема 8 Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку	4 кутки: методи громадянської участі
Тема 10 Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності	Кейс-метод – Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства

7 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- оцінювання роботи на практичних заняттях (усне опитування);;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу;
- контрольна робота;
- оцінювання результатів виконання індивідуального домашнього завдання;
- оцінювання результатів вирішення проблемних ситуацій кейс-методом та участі в інтерактивних вправах.

Оцінювання результатів навчання за зазначені вище види роботи наведено в розділі 9, таблицях 9.1.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати поточного контролю. Здобувач вищої освіти, який набрав з будь-якого виду навчальної роботи, суму балів нижчу за 60 відсотків від максимального балу, вважається таким, який має академічну заборгованість. Ліквідація академічної заборгованості із семестрового контролю здійснюється у період екзаменаційної сесії або за графіком, встановленим деканатом відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

8 ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Політика навчальної дисципліни загалом визначається системою вимог до здобувача вищої освіти, що передбачені чинними положеннями Університету про організацію і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Зокрема, проходження інструктажу з техніки безпеки; відвідування занять з дисципліни є обов'язковим. За об'єктивних причин (підтверджених документально) теоретичне навчання за погодженням із лектором може відбуватись в

індивідуальному режимі. Успішне опанування дисципліни і формування загальних компетентностей і програмних результатів навчання передбачає необхідність підготовки до практичних занять (вивчення теоретичного матеріалу з теми, активно працювати на занятті, брати участь у дискусіях, інтерактивних вправах, вирішенні проблемних питань за допомогою кейс-методу).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Пропущене практичне заняття здобувач зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється за результатами опитування під час практичних занять, тестування й виконання індивідуального домашнього завдання. Виконання індивідуального завдання завершується його здачею на перевірку у терміни, встановлені графіком самостійної роботи. У якості ІДЗ здобувач може підготувати реферат або тези доповіді на конференцію за однією з тем навчальної дисципліни при дотриманні узгоджених з викладачем термінів його виконання.

Здобувач вищої освіти, виконуючи самостійну роботу з дисципліни, має дотримуватися політики доброчесності (заборонені списування, підказки, плагіат, використання штучного інтелекту (без вірного цитування)). У разі порушення політики академічної доброчесності в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою. Будь-які форми порушення академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни не допускаються та не толеруються.

У межах вивчення навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти передбачено визнання і зарахування результатів навчання, набутих шляхом неформальної освіти, що розміщені на доступних платформах (<https://surl.li/rfuqom>; <https://surl.li/qiyfmo>), які сприяють формуванню компетентностей і поглибленню результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, або забезпечують вивчення відповідної теми та/або виду робіт з програми навчальної дисципліни (детальніше у Положенні про порядок визнання та зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ).

9 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У СЕМЕСТРІ

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». При поточному оцінюванні виконаної здобувачем з кожного виду навчальної роботи (робота) і отриманих ним результатів викладач виставляє йому певну кількість балів із призначених робочою програмою для цього виду роботи. При цьому кожна робота може бути зарахована, якщо здобувач набрав не менше 60 відсотків (мінімальний рівень для позитивної оцінки) від максимально можливої суми балів, призначеної кожному виду навчальної роботи.

Будь-які форми порушення академічної доброчесності не допускаються та не толеруються.

Отриманий здобувачем бал за зарахований вид навчальної роботи після її оцінювання викладач виставляє в електронному журналі обліку успішності здобувачів вищої освіти. За умови виконання усіх видів навчальної роботи за результатами поточного контролю протягом вивчення навчальної дисципліни, встановлених цією Робочою програмою, здобувач денної форми здобуття освіти може набрати від 60 до 100 балів. Позитивну підсумкову оцінку здобувач може отримати, якщо за результатами поточного контролю та виконання всіх видів робіт, встановлених цією Робочою програмою, набере від 60 до 100 балів. Семестрова підсумкова оцінка розраховується в автоматизованому режимі в інформаційній підсистемі «Електронний журнал» (ІС «Електронний університет») і відповідно до накопиченої суми балів визначається оцінка за інституційною шкалою та шкалою ЄКТС (див. таблицю 9.5), яка заноситься в заліково-екзаменаційну відомість, а також до Індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти.

Таблиця 9.1 – Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів денної форми здобуття освіти у 2 семестрі

Аудиторна робота						Контрольні заходи			Самостійна робота	Семестровий контроль
Практичні заняття (мінімум – 6 контрольних точок)						Тестовий контроль		Контрольна робота	ІДЗ*	Залік
1-3	4-6	7-9	10-11	12-14	15-17	T*1-5	T6-10	T1-10		
Кількість балів за вид навчальної роботи (мінімум-максимум)										
6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	3-5	3-5	6-10	12-20	За рейтингом
36-60						6-10		6-10	12-20	60-100**

Примітка: *ІДЗ – індивідуальне домашнє завдання; T* – тема навчальної дисципліни;

**За набрану з будь-якого виду навчальної роботи з дисципліни кількість балів, нижче встановленого мінімуму, здобувач отримує незадовільну оцінку і має її перездати у встановлений викладачем (деканом) термін. Інституційна оцінка встановлюється відповідно до таблиці 9.5

Оцінювання якості виконання контрольної роботи здобувачами вищої освіти

Контрольна робота передбачає виконання двох теоретичних і одного проблемного питання для денної форми здобуття освіти та трьох теоретичних та двох проблемних питань для здобувачів заочної форми здобуття освіти. Варіанти контрольних робіт та зміст завдань наведено в методичних рекомендаціях до виконання контрольної роботи. При оцінюванні контрольної роботи враховуються повнота відповіді на питання, якість її виконання. Загальна максимальна сума балів становить 10 для денної форми здобуття освіти. Критерії оцінювання контрольної роботи наведені в табл. 9.2

Таблиця 9.2 – Розподіл балів між завданнями контрольної роботи студентів денної форми здобуття освіти

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал	Потенційні позитивні бали* (середній бал)	Максимальний (високий) бал
Теоретичні питання	4	5	6
Проблемне питання	2	3	4
Всього балів	6	8	10

Примітка. *Позитивний бал за контрольну роботу, відмінний від мінімального (6 балів) та максимального (10 балів), знаходиться в межах 7-9 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) контрольної роботи.

Кожне завдання контрольної роботи здобувача вищої освіти оцінюється з використанням наведених у таблиці 9.3 критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (щодо визначення достатнього, середнього та високого рівня досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей).

Оцінювання результатів навчання на практичних заняттях

Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: усне опитування студентів на знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння обґрунтувати прийняті рішення при проведенні інтерактивних вправ; результати самостійних робіт.

При оцінюванні результатів навчання здобувачів вищої освіти на практичних заняттях викладач користується наведеними нижче критеріями (табл.9.3)

Таблиця 9.3 – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

Оцінка та рівень досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей	Узагальнений зміст критерія оцінювання
Відмінно (високий)	Здобувач вищої освіти глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає логічний виклад відповіді мовою викладання (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення завдань, вміє аналізувати помилки та виправляти їх. Здобувач не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки, демонструє практичні навички з вирішення визначених завдань. При відповіді допустив дві–три несуттєві <i>помилки</i> .
Добре (середній)	Здобувач вищої освіти виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання правил, закономірностей тощо. Відповідь здобувача вищої освіти будується на основі самостійного мислення. Здобувач вищої освіти у відповіді допустив дві–три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно (достатній)	Здобувач вищої освіти виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь здобувача вищої освіти будується на рівні репродуктивного мислення, здобувач вищої освіти має слабкі знання структури навчальної дисципліни, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно (недостатній)	Здобувач вищої освіти виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачеві вищої освіти, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення навчальної дисципліни.

ІДЗ здобувача вищої освіти оцінюється аналогічно з використанням вищенаведених у таблиці 9.3 критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (мінімальний позитивний бал – 12 балів, максимальний – 20 балів). При підготовці тез доповідей на конференцію у якості ІДЗ здобувач вищої освіти отримує максимальний бал (20) за його виконання.

Оцінювання результатів тестового контролю

Кожен з двох тестів, передбачених робочою програмою, складається із 25 тестових завдань. Максимальна сума балів, яку може набрати студент за результатами тестування, складає 5 для денної форми здобуття освіти.

Відповідно до таблиці структурування видів робіт за тематичний контроль здобувач залежно від кількості правильних відповідей може отримати від 3 до 5 балів (табл.9.4)

Таблиця 9.4 – Розподіл балів в залежності від наданих правильних відповідей на тестові завдання студентів денної форми здобуття освіти

Кількість правильних відповідей	1–14	15–17	18–22	23–25
Відсоток правильних відповідей	0-59	60-69	70-89	90-100
Кількість балів	-	3	4	5

На тестування відводиться 30 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в онлайн режимі у Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни. Тестування здобувачів вищої освіти у Модульному середовищі для навчання автоматично оцінюються за критеріями, наведеними у таблиці вище.

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС визначається в автоматизованому режимі після внесення викладачем результатів оцінювання з усіх видів робіт до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС у наведеній нижче таблиці 9.5.

Таблиця 9.5 – Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Рейтингова шкала балів	Інституційна шкала (опис рівня досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни)	
		Залік	Диференційований залік
A	90-100	Зараховано	<i>Відмінно/Excellent</i> – високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни, що свідчить про безумовну готовність здобувача до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
B	83-89		<i>Добре/Good</i> – середній (максимально достатній) рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
C	73-82		<i>Задовільно/Satisfactory</i> – Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання з навчальної дисципліни
D	66-72		
E	60-65		
FX	40-59	Незараховано	<i>Незадовільно/Fail</i> – Низка запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни відсутня. Рівень набутих результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
F	0-39		<i>Незадовільно/Fail</i> – Результати навчання відсутні

Підсумкова оцінка виставляється, якщо загальна сума балів, яку набрав студент з дисципліни за результатами поточного контролю, знаходиться у межах від 60 до 100 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «Зараховано/незараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній здобувачем вищої освіти сумі балів відповідно до таблиці 9.5.

10 ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

1. Генезис поняття «Громадянське суспільство».
2. Сутність та функції громадянського суспільства.
3. Структура громадянського суспільства.
4. Функціональні моделі громадянського суспільства.
5. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі.
6. «Наздоганяюча модель» розвитку громадянського суспільства.
7. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні.
8. Взаємозв'язок громадянського суспільства та правової держави.
9. Правова держава як основа формування громадянського суспільства.
10. Соціальна держава та громадянське суспільство.
11. Взаємодія громадянського суспільства і держави.
12. Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії.
13. Демократичні принципи, процедури та умови функціонування громадянського суспільства.
14. Моделі демократії.
15. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію.
16. Громадянське суспільство як основа демократії.
17. Демократія та політичні організації. Економічна демократія. Демократичні та деспотичні форми правління.
18. Політичні системи. Моделі політичних партій
19. Політичні та правлячі сили.

20. Політична влада. Соціальна влада. Легітимність політичної влади. Принципи розподілу влади.
21. Групи спеціальних інтересів та їх типи.
22. Лобізм та його види.
23. Бюрократія як наукова категорія: суть, ознаки та атрибути бюрократії.
24. Принципи бюрократії. Види та типи бюрократії.
25. Економіка бюрократичних структур та адміністративний ресурс.
26. Методи боротьби з адміністративним ресурсом. Бюрократичне благо. Модель Нісканена.
27. Основи теорії суспільного вибору.
28. Аналіз теорії суспільного вибору Дж.Бреннана, Д.Мюллера, У.Нісканена, М.Олсона, Г.Таллока, Р.Толлісона.
29. Суспільний вибір в умовах прямої демократії.
30. Правило одностайності. Правило більшості.
31. Модель медіанного виборця. Теореми Мея, Рея-Тейлора
32. Суспільний вибір в умовах представницької демократії
33. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Система пропорційного представництва.
34. Феномен раціонального ігнорування. Концепція політичного ділового циклу. Парадокс вибору.
35. Політична конкуренція та формування коаліційних урядів.
36. Стратегічне голосування. Модель мінімально виграшної коаліції. Модель мінімально пов'язаних коаліцій. Маніпулювання.
37. Поняття прав людини. Сучасні дискусії щодо прав людини.
38. Права та свободи. Права та відповідальність громадянина.
39. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини.
40. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини.
41. Соціалізація громадянського суспільства
42. Соціальна політика та її моделі
43. Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем
44. Нерівність та бідність: значення та способи оцінки
45. Перерозподіл та справедливість.
46. Функції суспільного добробуту.
47. Інтелектуальний капітал у національному та міжнародному вимірах
48. Індекс людського розвитку та методика його визначення.
49. Поняття та функції громадської думки. Інституціоналізація громадської думки
50. Критерії взаємодії влади і громадської думки.
51. Сутність та види інтелектуальної власності. Становлення та розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності.
52. Методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності.
53. Інститути захисту інтелектуальної власності.
54. Розвиток електронної демократії в Україні.
55. Вплив цифровізації на формування цифрових компетентностей суб'єктів громадянського суспільства
56. Стратегії управління інтелектуальним капіталом.
57. Соціальна відповідальність та чинники її становлення.
58. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.
59. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку.
60. Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства.
61. Соціальна відповідальність держави.
62. Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності.
63. Екологічна компонента соціальної відповідальності.
64. Добросесність та шляхи її дотримання.
65. Сутність корупції як соціально-економічного явища, прояви корупції.
66. Боротьба з корупцією як необхідна умова забезпечення національної безпеки України.
67. Основні засади державної антикорупційної політики.

68. Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики.
69. Аналіз громадських інституцій запобігання та виявлення корупції в Україні.
70. Система заходів із запобігання корупції.
71. Антикорупційна стратегія України.
72. Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Глобальні проблеми людства.
73. Поняття невизначеності В.Гейзенберга. Теорія ризику Дж. Неймана та О.Моргенштерна.
74. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення.
75. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства.
76. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів.
77. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції.
78. Поняття міжнародних відносин.
79. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право.
80. Урядові і неурядові міжнародні організації. НАТО.

11 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Освітній процес з дисципліни «Громадянське суспільство, економіка та управління» повністю і в достатній кількості забезпечений необхідною навчально-методичною літературою. Зокрема, викладачами кафедри підготовлені і видані:

1. Любохинець Л.С. Історія політичних та економічних вчень: навч. посіб. / Л.С. Любохинець, В.М. Шавкун, Л.М. Бабич. К. : «Центр учбової літератури», 2021. 294с.
2. Громадянське суспільство: Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни / Л.С. Любохинець, А.В. Мейш. Хмельницький: ХНУ, 2020. 31с.
3. Громадянське суспільство, економіка та управління: методичні рекомендації до самостійного вивчення дисципліни здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету інформаційних технологій / Л. С. Любохинець, Н. П. Танасієнко. Хмельницький: ХНУ, 2022. 52 с.
4. Громадянське суспільство: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей / Л. С. Любохинець, А. В. Мейш, Н. П. Танасієнко. Хмельницький : ХНУ, 2025. 53 с.

12 МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Інформаційна та комп'ютерна підтримка: ПК, планшет, смартфон або інший мобільний пристрій, проєктор. Програмне забезпечення: програми Microsoft Office або аналогічні, доступ до мережі Інтернет, робота з презентаціями.

Вивчення навчальної дисципліни не потребує використання спеціального програмного прикладного забезпечення, крім загальноновживаних програм і операційних систем.

13 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Громадянське суспільство: правовий імператив сучасності: монографія / Гарасимів Т.З., Чорнописька В.З., Дашо Т.Ю. Львів, 2020. 243с.
2. Громадянське суспільство: курс лекцій / Т.М. Борко, О.В. Шарін. Миколаїв: МНАУ, 2022. 153с.
3. Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Л.Ф. Купіної, В.І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
4. Громадянське суспільство України: стан і перспективи розвитку в умовах російсько-української війни : монографія / Герасіна Л.М., Клімова Г.П., Погрібна В.Л. та ін. Харків : Право, 2025. 394 с.

5. Основи економічної теорії : навч. посібник. / О.О. Кравцов. Кривий Ріг-Prague: Oktan Print, 2023. 355 с.
6. Економічна теорія. навч. посіб. / Г.М. Пилипенко, Ю.І. Пилипенко; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. Дніпровська політехніка». Дніпро : НТУ «ДП», 2022. 196 с.
7. Запобігання корупції : підручник. / За заг. ред. Б.М. Головкина. Харків : Право, 2019. 296с.
8. Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021. 262с.
9. Основи громадянського суспільства та політичних знань : навч. посіб. / В.І. Бортніков, О.Б. Ярош, С.О. Байрак та ін. ; за заг. ред. проф. В.І. Бортнікова. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 456 с
10. Соціальна відповідальність суспільних інститутів: інноваційний та соціально-гуманітарний аспект / [авт. кол.]; за наук. ред. А.Я. Кузнецової, Л.К. Семів, З.Е. Скринник. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 287 с.
11. Ткачук А., Ткачук О. Що таке демократія? Знати, розуміти, застосовувати. Посібник для молоді і не тільки. К.: ТОВ «Видавництво “Юстон”», 2020. 96 с.
12. Токар М., Шандор Ф. Соціологія громадянського суспільства: інституціональний вимір: навчальний посібник. УжНУ. Ужгород: РІК-У, 2024. 228 с.

Додаткова література

13. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О.В. Радченка, вид. 11-е, доп. і перероб. Київ : 2016. 48с.
14. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
15. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В.С. Бакірова, А.П. Голікова, О.А. Довгаль, В.А. Пересадько, В.І. Сідорова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 632с.
16. Демократія: від теорії до практики : підручник курсу / за ред. Грір Берроуз. Київ: ТОВ «Гнозис», 2018. 279 с.
17. Єфремов Д.П. Економіка суспільного сектору: навч. посіб. / Д.П. Єфремов, Н.В. Фелірко. К.: КНЕУ, 2014. 351с.
18. Кузьменко В.П. Теорія суспільного вибору: ретроспективний аналіз у контексті транзитивної економіки. *Наукові записки. Економічні науки*. Т.30. ЕКМАІR, 2004. С.3-12.
19. Любохинець Л.С. Історія політичних та економічних вчень : навч. посіб. / Л.С. Любохинець, В.М. Шавкун, Л.М. Бабич. К. : «Центр учбової літератури», 2021. 294с.
20. Мазур І.І. Антикорупційна політика в системі детінізації економіки України: сутність, проблеми, перспективи : монографія / І. І. Мазур, О. М. Халковський. Київ, 2017. 246 с
21. Неділько А.І., Задорожний В.П., Бойко В.В. Публічна політика: навчальний посібник. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. 225с.
22. Липовська Н.А., Письменний І.В. Публічна політика: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. 104с.
23. Рибалка В.В. Соціально-педагогічне і психологічне забезпечення розвитку дієвого громадянського суспільства і особистості громадянина: посібник. / В.В. Рибалка. К.: ТАЛКОМ, 2018. 226 с.
24. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. / За заг. ред. А.М. Колота. К.: КНЕУ, 2015. 519с.
25. Любохинець, Л., Бушовська, Л., & Мейш, А. (2024). Громадянське суспільство України: проблемні аспекти та напрями розвитку. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2024, (4), 379–387.
26. Любохинець Л., Бушовська Л., Мейш А., Танасієнко Н. Роль громадянського суспільства у забезпеченні демократичного поступу України. *Development of the Economic Systems*. 2025. №2. С.73-79
27. Любохинець Л.С., Танасієнко Н.П. Тенденції реалізації соціальної політики України в умовах війни. *Modern engineering and innovative technologies*. 2025. Issue №40. Part 4. Pp.107-116.

14 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Модульне середовище для навчання MOODLE. Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnu.edu.ua/>
2. Електронна бібліотека університету. Доступ до ресурсу: <http://lib.khmnu.edu.ua/>
3. Репозитарій ХНУ. Доступ до ресурсу: <http://elar.khmnu.edu.ua/>.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Тип (статус) дисципліни	Обов'язкова загальної підготовки
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Мова викладання	Українська
Семестр	Другий
Кількість призначених кредитів ЄКТС	4
Форми здобуття освіти, для яких викладається дисципліна	Денна

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має: *усвідомлювати* цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства; *реалізувати* свої права і обов'язки як члена демократичного суспільства; *характеризувати* ефективність партнерських відносин органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських організацій; *визначати* базові цінності інститутів громадянського суспільства та роль організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку країни; *оцінювати* результативність та ефективність сталого розвитку громадянського суспільства в умовах соціально-економічних змін.

Зміст навчальної дисципліни. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Моделі громадянського суспільства. Громадянське суспільство і демократія. Теорії суспільного вибору. Демократія, політична свобода та економічний порядок. Державне регулювання та становлення правової держави. Соціалізація громадянського суспільства. Інтелектуальна активність громадянського суспільства. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку. Добросесність та антикорупційна діяльність інститутів громадянського суспільства. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності.

Пререквізити: культура мовлення та ділове спілкування (ОЗП.02); іноземна мова за професійним спрямуванням (ОЗП.03)

Постреквізити: базова загальновійськова підготовка (теоретична підготовка) (ОЗП.07.1); основи патріотичної, психологічної підготовки та першої домедичної допомоги (ОЗП.07.2); переддипломна практика (ОФП.17); кваліфікаційна робота (ОФП.18)

Запланована навчальна діяльність: мінімальний обсяг навчальних занять в одному кредиті ЄКТС навчальної дисципліни для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за денною формою здобуття освіти становить 10 годин на 1 кредит ЄКТС.

Форми (методи) навчання: лекції (з використанням наочних методів (слайдів), пояснення, бесіди); практичні заняття (з використанням інтерактивних вправ, дискусій), самостійна робота (індивідуальне завдання).

Форми оцінювання результатів навчання: усне опитування, оцінювання результатів виконання індивідуального завдання; тестовий контроль теоретичного матеріалу.

Вид семестрового контролю: залік.

Навчальні ресурси:

1. Громадянське суспільство: курс лекцій / Т. М. Борко, О. В. Шарін. Миколаїв: МНАУ, 2022. 153с.
2. Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення: монографія / за заг. ред. О.О.Кота, А.Б. Гриняка, Л.Ф. Купіної, В.І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
3. Громадянське суспільство України: стан і перспективи розвитку в умовах російсько-української війни : монографія / [Герасіна Л. М., Клімова Г. П., Погрібна В. Л. та ін.]; Харків : Право, 2025. 394 с.
4. Любохинець Л., Бушовська Л., Мейш А., Танасієнко Н. Роль громадянського суспільства у забезпеченні демократичного поступу України. *Development of the Economic Systems*. 2025. №2. С.73-79.
5. Любохинець Л.С., Танасієнко Н.П. Тенденції реалізації соціальної політики України в умовах війни. *Modern engineering and innovative technologies*. 2025. Issue №40. Part 4. Pp.107-116.
6. Модульне середовище для навчання MOODLE. Доступ до ресурсу: <https://msn.khnu.km.ua>
7. Електронна бібліотека університету. Доступ до ресурсу: http://lib.khnu.km.ua/asp/php_f/p1age_lib.php

Викладач: д-р. екон. наук, проф. Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ